

Reconciliere prin aducere aminte O privire de ansamblu asupra metologiei Vindecării memoriei

Rev. Drd. Dieter BRANDES*

Rezumat:

Vindecarea memoriei este o metodologie care a fost, mai întâi, dezvoltată în Africa de Sud spre a ajuta la depășirea istoriei înghețate și a „istorisirilor” (istorisirile spuse), punând accent pe acele voci care nu au fost încă ascultate, cele care au fost ignorate, sau nu au fost luate în seamă până acum. Vindecarea memoriei ca proces post-conflictual cu multiple aspecte, contribuie la procesul de reconciliere și pace sustenabilă în următoarea ordine: transformarea conflictului, dreptate tranzițională, vindecarea memoriei și cultura amintirii. În mod obișnuit, Vindecarea memoriei este subordonată procesului transformării conflictului și justiției tranziționale și supraordonată dezvoltării culturii aducerii aminte. Însă, în funcție de diferitele contexte, aceste procese pot să se suprapună.

La origine, Vindecarea memoriei a fost dezvoltată ca un proces de consiliere în grija pastorală și în dezvoltarea reconcilierii comunității. Totuși, în decursul procesului de vindecarea memoriei în Sud-Estul Europei, a devenit clar foarte devreme că în tratarea tensiunilor și a experiențelor dureroase dintre religii și culturi, este foarte important să se „adâncească fluxurile istorice” și să se modeleze identitatea persoanelor precum și a religiilor și culturilor de-a lungul timpului și să ofere – de cele mai multe ori în mod inconștient – „în memorii acumulate și atitudini, paradigmele și imaginile pentru interpretarea și clasificarea experiențelor prezente”. Pe baza acestei percepții a fost dezvoltată, cu scopul formării ecumenice, Fundația „Reconciliatio în sud-estul Europei” în Sibiu, cu o nouă metodologie

---

* Dieter Brandes este consultant științific al Misiunii Evanghelice Unite, Germania. El scrie o teză de doctorat în domeniul Vindecării memoriei sub coordonarea Pr. Conf. Dr. Daniel Buda, care și-a dat acordul pentru publicarea acestui articol.

Rev. Drd. Dieter Brandes

a vindecării memoriei ca un „proces de reconciliere *între religii, culturi și națiuni* și în cadrul comunităților, orientat spre societate”.

Cuvinte-cheie:

Vindecarea memoriei; bazele teologice ale vindecării memoriei; transformarea conflictelor, nivelele macro și micro ale vindecării memoriei

1. Slujirea creștină a reconcilierii

1.1. Slujirea reconcilierii potrivit 2 Corinteni 5, 18

Istoria umanității care este cuprinsă în cărțile de istorie, relatează istorii ale războaielor, cuceririlor, opresiunilor și violențelor. Cei mai puternici dobândesc, în cursul presupus natural al istoriei, proprietăți și privilegii, în detrimentul celor oprimați. Când aceștia sunt doborâți și învinși de alți oameni mai puternici, noii „stăpâni” iau în mod natural în stăpânire posesiunile și privilegiile și-i opresc pe „stăpânii anteriori”.

Fondarea ONU, după cel de-al Doilea Război Mondial, a dus la noi atitudini pline de respect între culturi și națiuni în afacerile politice globale. Pentru prima dată, guvernele din întreaga lume s-au angajat la rezolvarea conflictelor dintre națiuni în mod pașnic și pentru prima dată au fost formulate drepturile universale ale omului. În lumea creștină, fondarea Consiliului Mondial al Bisericilor a condus la inițierea unei atitudini ecleziale concrete ca responsabilitate pentru pace, dreptate și reconciliere în lume.

Odată cu sfârșitul colonialismului și începutul mișcărilor pentru pace în America de Sud și Asia, unele biserici au realizat că de-a lungul secolelor au fost uneori agenți ai asupririi etnice, ai sclaviei și chiar ai genocidului în așa-numita lume a treia.

În acest moment al istoriei, comunitatea creștină ar putea, în sfârșit, să mărturisească că „istoria bisericilor creștine (...) a fost marcată de multe experiențe benefice, dar și de schisme, ostilități și chiar conflicte armate” (*Charta Oecumenica*, 3)¹ și ele pot mărturisi că de-a lungul istoriei ele au creat măturie rea pentru mesajul creștin al reconcilierii. În contrast – așa cum este mărturisit în cea de-a Doua Adunare Ecumenică Europeană din Graz – „religiile și bisericile însele (au devenit) parte a problemei”. A devenit clar faptul că creștinii care au experiat propria lor reconciliere și vindecare cu Dumnezeu, cred în ceea ce Apostolul Pavel spune în II Corinteni 5, 18: „Dumnezeu, Care ne-a împăcat cu Sine prin Hristos și Care ne-a dat nouă slujirea împăcării”.

---

¹ *Charta Oecumenica*, cap. 3: Moving towards one another, <http://www.cec-kek.org/content/charta.shtml>

Dacă Vindecarea memoriei este o cale de reconciliere, „slujirea pentru reconciliere și vindecare” este realizată prin vindecarea memoriei.

1.2. Secretul reconcilierii este amintire: Creștinii trăiesc în amintire

În anul 1991, un grup de studenți din Germania a vizitat lagărul de exterminare al național-socialismului din Theresienstadt, Republica Cehă. Ei au fost întâmpinați de către un ghid evreu, Jiří², cu afirmația: „Secretul reconcilierii este aducerea aminte”³. Orice societate umană își bazează identitatea ei pe aducerea aminte în istoriografie și istorie culturală. Aducerea aminte conectează prezentul cu generațiile precedente⁴. În timpul Euharistiei, creștinii frâng pâinea și beau vinul „în amintirea lui Iisus”⁵. În acest mod, credința taților și a mamelor devine crez al fiilor și ficelilor în biserică⁶. Amintirile țin cont de bunele experiențe ale coabitării. Ele însă țin de asemenea cont de experiențele dureroase dintre oameni, culturi și popoare care au nevoie de vindecare, vindecarea memoriei.

Prin urmare, vindecarea memoriei este un proces de a trata actualele răni, violențe, războaie și genociduri, precum și de a depăși răni vechi de secole între popoare și culturi. Desmond Tutu, inspirat de o vizită în lagărul de concentrare Dachau-München, l-a citat în cartea sa „No future without forgiveness”⁷ pe George Santayana cu următoarele cuvinte : „Acea care nu pot să-și aducă aminte trecutul, sunt condamnați să-l re trăiască”⁸.

2. Pași ai procesului păcii și reconcilierii

Vindecarea memoriei este o metodologie dezvoltată care a fost implementată mai întâi în Africa de Sud cu scopul de a se ocupa de tensiunile personale, etnice, culturale și religioase și de conflicte din perioada regimului de apartheid.

² „Der trennende Zaun ist gebrochen – Zur Verständigung zwischen Tschechen und Deutschen”, edited by Evangelische Kirche der Böhmischen Brüder and Evangelische Kirche in Deutschland EKD Leipzig 1998, p. 58.

³ Proveniența acestei afirmații poate fi urmărită la eruditul evreu Israel ben Eliezer/Baal Shem Tov (1698 sau 1700-1760), întemeietorul hasidismului polonez: „Exilul există într-o lungă perioadă a uitării. Dar în aducerea aminte există secretul mântuirii”.

⁴ Vezi Dieter Brandes, „Zur Methodologie von Healing of Memories und Bezüge zur ethnischen, kulturellen und religiösen Identität” în *Reconciliatio nr. 2: Die Geschichte der christlichen Kirchen aufarbeiten*, 2nd edition, editat de Dieter Brandes și Olga Lukács, Leipzig 2011, p. 23-39, aici p. 26.

⁵ „Participation in God’s Mission of Reconciliation – A Resource for Churches in Situations of Conflict” – Faith and Order Paper 201, World Council of Churches, Geneva 2006, p. 52 (nr. 148).

⁶ Vezi Dieter Brandes, „Zur Methodologie von Healing of Memories und Bezüge zur ethnischen, kulturellen und religiösen Identität”, l.c. p. 27.

⁷ Desmond Tutu, „No future without forgiveness”, Doubleday, 1999.

⁸ George Santayana, „Reason in Common Sense”, vol. 1 „The Life of Reason” 1905, citat din http://en.wikipedia.org/wiki/George_Santayana.

Vindecarea memoriei ca proces post-conflictual și cu multiple aspecte se alătură eforturilor de pace sustenabilă și proceselor de reconciliere:

- Transformarea conflictelor;
- Dreptate Tranzițională;
- Vindecarea memoriei;
- Cultura Aducerii aminte.

Aceștia sunt termeni internaționali folosiți ca atare de către ONU.

2.1. Transformarea conflictelor (TC)

„Transformarea conflictelor înseamnă a avea viziunea și a răspunde la refluul și scurgerea conflictelor sociale, ca oportunități dătătoare de viață pentru crearea de procese constructive și creatoare care reduc violența, cresc nivelul dreptății în interacțiune directă și care reduce violența, ridică nivelul dreptății în interacțiune cu structurile sociale și răspunde problemelor reale de viață din domeniul relațiilor inter-umane”⁹. Transformarea conflictelor (TC) sunt complementare strategiilor militare care conțin violență în conflicte și este o abordare care cere o rezoluție disputată (mediere, de exemplu), care se ocupă de chestiunea disputelor din spatele actualului comportament violent.

TC pornește de la înțelegerea că disputele violente, conflictele și războaiele intra sau interstatale, au loc adesea în cadrul unei structuri de interacțiune care poate fi transformat într-o direcție mult mai pașnică. TC investighează cauzele din spatele actualelor conflicte.

John Paul Lederach definește următoarele trei stagii ale procesului astfel :¹⁰

- „*analiza conflictului*” *investighează structurile profunde ale nedreptății și inegalității spre a înțelege originile conflictului.*

- „*Dezvoltarea unei viziuni comune*” *include concentrarea asupra unei viziuni transformatoare și realizarea de elemente cheie pentru o strategie de largă transformare a conflictului”.*

- *Faza operațională a TC realizează strategia de transformare comună a conflictului din perspectiva scopurilor realiste și a rezultatelor așteptate.*

Țintele de performanță ale TC sunt, pe de o parte, să adune trecutul și să depășească violența și tensiunile adânci între părțile aflate în conflict. Însă pe de altă parte, TC are în vedere pași importanți pentru schimbarea structurilor politice, sociale și economice care au creat tensiuni și conflicte¹¹.

⁹ John Paul Lederach, *Defining Conflict Transformation*, <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/lederach>.

¹⁰ Vezi John Paul Lederach, „The Little Book of Conflict Transformation. Intercourse”, Good Books 2003, p. 20.

¹¹ Metodologia transformării conflictelor este explicată în mod aplicat în „Conflict Analysis – Participants’ Guide – Phase 1”, Utrecht, 2009, editată de Irma Specht și Paul Dijk – cu un rezumat special între p. 5-7.

2.2. Dreptate Tranzițională (DT)

La sfârșitul deceniului al nouălea al secolului al XX-lea, când sistemul apartheid din Africa de Sud, precum și dictaturile din America de Sud și din Europa de Est au ajuns la un sfârșit, precum și după genocidele din Rwanda, Sri Lanka și Cambodia, dreptatea tranzițională (DT) a fost implementată în mai multe regiuni ale lumii¹².

ONU definește DT ca „întreaga dinamică a proceselor și mecanismelor asociate cu încercările societății de a ajunge la o înțelegere cu o moștenire proprie față de numeroase abuzuri ale trecutului, cu scopul de a asigura încredere, a sluji dreptății și a se ajunge la reconciliere”¹³. DT implică mecanisme juridice și nejuridice (cu nivele diferite de implicare internațională sau nici una dintre ele) spre a reconstrui un sistem juridic independent. DT include de asemenea investigații juridice individuale, restituiri de natură juridică, căutarea adevărului, reformă instituțională, verificări și concedieri, sau o combinație a tuturor acestora¹⁴.

Aspectele DT au fost implementate, de exemplu, de Comisia pentru Adevăr și Reconciliere în Africa de Sud, Namibia, Bosnia Herțegovina etc. și de Curtea Internațională de Criminalistică.

Între timp și procesele tradiționale de manageriere a conflictelor precum Curtea Gacaca din Rwanda¹⁵, Procesele de Reconciliere Comunitară din Timorul de Est¹⁶ sau de asemenea Ceremoniile „Mato Oput” din Uganda¹⁷ sunt combinate cu DT.

2.3. Vindecarea memoriei

Vindecarea memoriei este o metodologie de a ajuta la depășirea istoriei înghețate și a „is-torisirilor” (istorisirile spuse), punând accent pe acele voci care nu au fost încă ascultate, cele care au fost ignorate, sau nu au fost luate în seamă până acum.

¹² Vezi Anne Krüger „Transitional Justice, Version 1.0” în *Docupedia-Zeitgeschichte*, 25.01.2013, http://docupedia.de/zg/Transitional_Justice?oldid=85576.

¹³ Citat din „Governance – Social Development – Humanitarian – Conflict (GSDRC)”, <http://www.gsdrc.org/go/topic-guides/justice/transitional-justice>.

¹⁴ Vezi site-ul web al International Centre for Transitional Justice New York, <http://www.info@ictj.org>.

¹⁵ Tradus: „dreptate la nivel de bază”; vezi de exemplu Gerd Hankel „Wir möchten, dass ihr uns verzeiht. Die Anfänge der Gacaca-Justiz in Ruanda” în *Nach Kriegen und Diktaturen*, editat de Alfons Kenkmann și Hasko Zimmer, Erfurt 2005, p. 141-153.

¹⁶ Vezi Peter Burgess „A New Approach to Restorative Justice. East Timor’s Community Reconciliation Processes”, în *Transitional justice in the twenty-first century. Beyond truth versus justice*, edited by Naomi Roht-Arriaza und Javier Mariezcurrena, Cambridge 2006, p. 176-205.

¹⁷ Vezi Barbara Meier „Mato oput – Karriere eines Rituals zur sozialen Rekonstruktion in Norduganda”, în *Nach Krieg, Gewalt und Repression, Reihe AFK Friedensschriften*, editat de Susanne Buckley-Zistel și Thomas Kater, Augsburg 2011, p. 185-203

Vindecarea memoriei este un proces de abordare a actualelor răni, după opresiune, violență, războaie și genociduri, precum și pentru depășirea rănilor trecute, vechi de secole și transmise în rândul popoarelor sau a culturilor. În acest sens, Vindecarea memoriei este o abordare interdisciplinară pentru a trata istoria înghețată și adânc înrădăcinată în durere despre relațiile culturale, religioase precum și istoria la nivel personal.

În mod obișnuit, Vindecarea memoriei este subordonată procesului de transformare a conflictelor și dreptate tranzițională. Cu privire la diferitele grupuri țintă, au fost dezvoltate două nivele principale ale proceselor de vindecare a memoriei:

- Vindecarea memoriei ca și proces de consiliere în grija pastorală și în dezvoltarea reconcilierii comunitare;
- Vindecarea memoriei ca proces de reconciliere orientat social între culturi, religii, națiuni, în cadrul comunităților.

Ambele nivele ale procesului au relații textuale și substanțiale cu metodologiile de mediere interculturală, psihologie psihodinamică și psihoterapie centrată pe client.

2.4. Cultura Aducerii aminte (CaA)

Înțelegerea generală a culturii aducerii aminte istorice include toate formele posibile ale aducerii aminte conștientă sau inconștientă a evenimentelor, personalităților și dezvoltări/realizări indivizilor sau ale grupurilor religioase, culturale sau etnice. Acestea sunt:

- Memorii istorice și trans-istorice, precum mituri, bârfe, povești, în forma memoriilor colective, atâta vreme cât acestea au lăsat urme în rândul publicului în genera, și în comunitatea locală;
- Memorialuri (memorialuri ale genocidurilor, de exemplu), clădiri (palatul regelui, de exemplu), festivități, picturi, literatură, filme, cercetări, nume și cuvinte ale băstinașilor;
- Cărți de istorie despre evenimente istorice și, de asemenea, structuri care arată trecutul și posibile viziuni de viitor.

Cultura aducerii aminte înseamnă de asemenea, într-un sens larg, tot felul de „memorii colective” atâta vreme cât lasă urme în viziunea publică¹⁸.

Centrele de aducere aminte, precum Centrul Yad Vashem din Ierusalim și Memorialul Genocidului din Kigali, combină două forme de memorie: comemorarea comprehensivă (a genocidului) și camere speciale, pentru memorii personale ale victimelor individuale.

---

¹⁸ În acest caz termenul „cultura aducerii aminte” este sinonim cu termenul „cultură istorică”.

Moduri speciale de aducere aminte a genocidurilor sunt „pietre de declanșare” (germ. „Stolpersteine”) din mai multe țări vest-europene. Pietrele de declanșare aduc aminte de torturile și uciderile șocante ale victimelor individuale ale Holocaustului german. Evreii, Rroma, Martorii lui Iehova, handicapații mintal, prizonierii politici și alte victime sunt amintite pe pietre de metal cu numele lor complet, data nașterii, locul și data uciderii lor¹⁹.

3. Moduri de depășire ale rănilor trecutului și ale neînțelegerilor dintre biserici, culturi și religii prin „Vindecarea memoriei”

„Vindecarea memoriei” a fost implementată pentru prima dată de bisericile din Africa de Sud. De atunci, aceasta și-a găsit loc în țări din Africa, precum Ruanda, Uganda, Kenya și Etiopia.

În Australia, bisericile au început procesul de Vindecarea memoriei în relația cu aborigenii, care au devenit o mică minoritate datorită genocidului sistematic. În Asia, procese de Vindecarea memoriei față de genociduri și rănilor istoriei debutează încet, încet. În America de Sud, teologia liberării a deschis căi noi de respect față de populația indigenă în legătură cu reabilitarea identității lor istorice și încurajarea toleranței culturale, precum și a respectului reciproc („Convințată”).

În Europa, vindecarea memoriei a fost implementată pentru prima dată în Irlanda de Nord și Norvegia (între biserică și populația Sámi) și, în sfârșit, și-a găsit cale spre Sud-Estul Europei, care este o regiune religioasă și culturală de graniță între religiile și culturile Vestului și Estului Europei.

Între timp „Vindecarea memoriei între religii, culturi, națiuni și în cadrul comunităților” a atins două nivele:

- Nivelul Micro: Vindecarea memoriei ca proces de consiliere în grija pastorală și dezvoltarea reconcilierii comunitare;
- Nivelul Macro: Vindecarea memoriei ca proces de reconciliere orientat spre societate între religii, culturi, națiuni și în cadrul comunităților;
- Nivelul Micro: Vindecarea memoriei ca proces de consiliere în grija pastorală și dezvoltarea reconcilierii comunitare.

Vindecarea memoriei ca proces de consiliere este un „proces al generațiilor”, care include:

- (a) Partea A: „a merge împreună prin istorie”;
- (b) Partea B: „împărtășirea durerii altora”;
- (c) Partea C: „pregătirea împreună a viitorului”.

¹⁹ Vezi „Vor meiner Haustür: ‘Stolpersteine’ von Gunter Demnig. Ein Begleitbuch”, editat de Joachim Rönneper, Gelsenkirchen, 2010.

Rev. Drd. Dieter Brandes

(1) Nivelul Macro: Vindecarea memoriei ca proces de reconciliere între religii, culturi, națiuni, orientat spre societate și în cadrul comunităților.

Vindecarea memoriei ca proces de reconciliere orientat spre societate este realizat în 4 pași:

(a) Cercetare interdisciplinară a istoriei națiunilor, culturilor, religiilor și/sau comunităților

(b) Instruirea facilitatorilor regionali ai Vindecării memoriei

(c) Realizarea de seminarii locale ale Vindecării memoriei (Nivelul Micro)

(d) Găsirea proceselor naționale, interculturale/interreligioase în responsabilitatea comună pentru crearea împreună a viitorului.

3.1. Nivelul Micro: Vindecarea memoriei ca proces de consiliere în grija pastorală și dezvoltarea reconcilierii comunitare – realizat în seminarii locale

Implementarea de *seminarii locale despre Vindecarea memoriei în regiuni* care sunt co-moderate de participanți instruiți în cursurile anterioare are ca scop promovarea atenției reciproce și a cooperării ecumenice/interreligioase între oameni de diferite confesiuni, religii, grupuri etnice și tradiții culturale la nivel local ei „devenind mai profund familiarizați” și mai plini de respect față de identitatea culturală și istorică a altora.

În acest fel, diferitele tradiții nu vor fi lăsate pe dinafară, însă lucrurile comune precum limba, tradițiile, religia și alte chestiuni legate de comunitate vor fi subliniate în mod aparte. Scopul pentru participanții implicați în seminar este de a „nota faptul că acțiunea împreună, dincolo de limitele religiilor, culturilor și limbilor ne întărește propria identitate și este un avantaj pentru noi (situația câștigului de ambele părți)”²⁰.

Vindecarea memoriei ca proces de conciliere este un „proces al generațiilor” care include:

(a) Partea A: „a merge împreună prin istorie”;

(b) Partea B: „împărtășirea durerii altora”;

(c) Partea C: „pregătirea împreună a viitorului”.²¹

---

²⁰ Vezi Dieter Brandes, „Human identity and Healing of Memories between Churches, Cultures and Religions”, în *Reconciliation nr. 4: Telling Stories of Hope – Reconciliation in South East Europe compared to world-wide experiences, Festschrift in honor of Rev. Dieter Brandes to his 65th Birthday*, editat de Olga Lukács, Vasile Grăjdian, Cluj Napoca – Leipzig, 2010, p. 77 ș.u.

²¹ Vezi Dieter Brandes, „Human identity l.c. p. 62-77; compară de asemenea cu Johnston McMaster, Dieter Brandes, „Healing of Memories / Healing through Remembering”, în *Reconciliation nr. 1: Healing of Memories in Europe - A Study of Reconciliation between Churches, Cultures and Religion*, editat de Dieter Brandes, Cluj Napoca – Leipzig, 2008, p. 3-12

3.1a. Partea A: „A merge împreună prin istorie”²²

„A merge împreună prin istorie” este implementată ca o cercetare interdisciplinară în cooperare cu facultăți de teologie, istorie și sociologie. Partea A elaborează o sinopsă a diferitelor viziuni despre istorie în diferite denominațiuni, religii și culturi.

Prima parte a procesului de Vindecare a memoriei a fost realizat, de exemplu, în diferite țări din Sud-Estul Europei (România, Slovacia, Ucraina, Ungaria, Bulgaria, Serbia, Bosnia-Herzegovina) între 2004 și 2010 și au fost realizate documentări în diferite limbi²³.

„Vindecarea memoriei Partea A - A merge împreună prin istorie” include următorii pași:

- a) *A asculta istorisirea celuilalt*
- b) *Confirmarea reciprocă a perceperii*
- c) *Repetarea prezentării celorlalți prin propriile cuvinte*

a) *A asculta istorisirea celuilalt*

„A asculta istorisirea celuilalt” este un pas intens și uneori stresant pentru participanții implicați. Prezentându-mă pe mine însumi precum și ascultând la alții, eu accept nu numai că celălalt vede istoria într-un alt mod decât mine, dar eu respect, de asemenea, viziunea lui asupra istoriei ca o parte importantă a identității lui.

b) *Confirmarea reciprocă a perceperii*

„Confirmarea reciprocă a perceperii” s-ar putea să fie cel mai sensibil și uneori cel mai dureros pas. Aceasta implică înțelegerea durerii celuilalt spunând: „Înțeleg de ce te simți lezat” (iar eu nu-mi număr propriile lezări împotriva celuilalt).

c) *Repetarea prezentării celorlalți prin propriile cuvinte*

Numai atunci când am repetat cu propriile mele cuvinte viziunea celuilalt cu privire la lezările și suferințele sale și confirm acest lucru în mod public ca o viziune de înțelegere a suferinței, pot să spun: „Nu numai că am trecut prin epocile istorice paralele ale fiecăruia, dar am trecut împreună prin istorie”.

3.1b. Partea B : „Împărtășirea durerii cu alții”

Cel de-al doilea pas – „împărtășirea durerii cu alții” – scoate în relief responsabilitatea comunităților în tratarea cu respect și cu sensibilitate a simțămintelor

²² Partea I a metodologiei Vindecării memoriei este descrisă în detaliu de către Dieter Brandes, *Human identity* l.c. p. 73-74.

²³ Vezi de exemplu „Healing of Memories. Vindecarea Memoriei între biserici, culturi și religii în România”, editat de Dieter Brandes și Olga Lukács, Cluj-Napoca, 2007, *German translation: Reconciliation nr. 2: Die Geschichte der christlichen Kirchen aufarbeiten, ibidem.*

Rev. Drd. Dieter Brandes

dureroase ale părților individuale ale societății. Ruth Elias, un supraviețuitor al lagărului de concentrare de la Theresienstadt din Republica Cehă scrie: „Mă bântuie și a lăsat cicatrici adânci. Nu pot să scap de aceasta, revine mereu”.²⁴ Acest lucru este valabil pentru supraviețuitorii persecuțiilor din vremea fascismului, precum și din cea a comunismului.

3.1c. Partea C: „Pregătirea viitorului împreună”

Faptul că trebuie nu numai să recunoaștem, ci și să ne angajăm activ în pregătirea căilor spre o societate reconciliată este un nou pas al Vindecării memoriei: „Pregătirea viitorului împreună”.

„Pregătirea viitorului împreună” poate fi realizată în proiecte locale pentru nevoi locale. Reprezentanți ai diferitelor părți aflate în conflict, implicate în prejudecăți și neînțelegeri, sunt invitați să caute împreună responsabilități comune spre a începe vindecarea la nivel practic. Aceasta poate însemna o responsabilitate comună în ceea ce privește proprietățile sau nevoile sociale comune, sau protejarea mediului înconjurător etc.

3.2. Nivelul Macro: Vindecarea memoriei ca proces reconciliator orientat spre societate între religii, culturi și națiuni precum și în cadrul comunităților

Între 2004 și 2010, Conferința Bisericilor Europene (CBE) și Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) au mandatat dezvoltarea unei metodologii a Vindecării memoriei între biserici, religii și culturi în sud-estul Europei. Pe parcursul acestui proces, repede a fost clar că în abordarea tensiunilor și a experiențelor dureroase dintre religii și culturi, este foarte important să se recunoască faptul că „curențele istorice adânci” modelează identitatea persoanelor, precum și a religiilor și culturilor de-a lungul unei lungi perioade de timp și oferă – de cele mai multe ori în mod inconștient – memorii acumulate, atitudini, paradigme și imagini pentru interpretarea și clasificarea experiențelor prezente. Pe baza acestei percepții s-a dezvoltat, în cadrul scopului fundației ecumenice „Reconciliatio în sud-estul Europei”²⁵ din Sibiu o nouă metodologie a Vindecării memoriei ca un „proces de reconciliere orientat spre societate între religii, culturi și națiuni în cadrul comunităților”.

3.2a. Cercetarea interdisciplinară a istoriei religiilor, culturilor, națiunilor și/sau comunităților

În același timp, când la Sibiu s-a început dezvoltarea Vindecării memoriei la nivel macro, CMB a susținut procese de Vindecare a Memoriei în Irlanda de

²⁴ Ruth Elias, „Die Hoffnung erhielt mich am Leben”, München 1988 p. 7.

²⁵ Primul președinte al acestei fundații a fost Înaltpreasfinția Sa Mitropolit Dr. Laurențiu Streza.

Nord²⁶. S-a recunoscut că în procesele de reconciliere la nivelul societății, căutarea „curenților istorice adânci” este foarte important să se depășească „istoria înghețată”.

Când împărtășirea experiențelor a ajuns la maturitate, este clar că procesele concrete de reconciliere trebuie să includă o interdisciplinaritate sensibilă, o apropiere comună a viziunilor asupra istoriei (și a înțelegerilor greșite cu privire la istorie) cu privire la cultură, etnicitate, limbă etc. la nivelul societății precum și între comunitățile religioase și între culturi.

Johnston McMaster (Irlanda de Nord) spune: Reconcilierea poate fi un dezastru de succes. Conflictul este un dezastru lipsit de succes.

Prin urmare, primul pas al Vindecării memoriei cu privire la nivelul macro începe cu o echipă interdisciplinară de istorici, sociologi și istorici bisericești să cerceteze și să publice în mod comun viziuni diferite sau convergente asupra istoriei societății și/sau comunității.

3.2b. Educare interreligioasă în comunicare interculturală, grijă pastorală și mediere

În Sud-Estul Europei această parte de Vindecare a memoriei a fost dezvoltată într-o manieră ecumenică și interreligioasă de către preoți educați, pastori, imami, învățători, jurnaliști sau alți reprezentanți cu răspundere.

Scopul acestor cursuri ecumenice a fost, pe de o parte, să educe „multiplicatori” pentru procesele regionale de Vindecare a memoriei și, pe de altă parte, să implementeze aceste cursuri la nivelul centrelor de educare religioasă și culturală și să exercite influență prin comunicare și mediere interculturală și interreligioasă.

Aceste cursuri sunt implementate ca formare, în două părți:

(a) Identitate interculturală și empatie:

- „Vindecarea memoriei” ca provocare pentru Biserici;
- Istorisiri vii și identitate;
- Principii de bază ale comunicării în biserică și societate;
- Identitate și percepere interculturală și interreligioasă;
- Practicarea de Leadership de grup în context interreligioase și interculturale.

(b) Comunicare interculturală, grijă pastorală și mediere:

- Vindecarea memoriei în context intercultural;
- Identitate și înstrăinare în relațiile interpersonale;
- Tehnici de mediere pentru dobândirea de aptitudini de mediere;
- Moderare și comunicare tehnică, concentrate pe soluții;

---

²⁶ Vezi „Reconciliatio nr. 1: Healing of Memories in Europe” loc. cit. raporturile David Stevens, Kieran McEvoy and Geraldine Smyth, p. 115-170.

Rev. Drd. Dieter Brandes

- Istorisiri vii legate de identitatea culturală și religioasă a fiecăruia;
- Practici în context interreligios și intercultural precum și în tehnicile de moderare din cadrul grupurilor inter-culturale.

3.2c. Seminarii locale despre Vindecarea memoriei (Nivelul Micro)

Seminariile locale despre Vindecarea memoriei sunt organizate în cooperare cu instruirea „multiplicatorilor vindecării memoriei”²⁷.

Charta Oecumenica a bisericilor europene ne aduce aminte în secțiunea 3: „Mișcându-ne unii spre alții (...) este important să recunoaștem bogăția spirituală a diferitelor tradiții²⁸, să învățăm unii de la alții și astfel să primim aceste daruri”²⁹.

Participanții diferitelor comunități religioase și culturale implicate în conflicte, prejudecăți și neînțelegeri, sunt invitați să se angajeze în dialog reciproc și, ca urmare, în organizarea activităților inter-religioase și inter-culturale între partidele aflate în conflict.

3.2d. Găsirea de „procese naționale, interculturale/interreligioase și/ori comunitare” în responsabilitatea comună de a crea viitorul împreună

Faptul că trebuie nu numai să se recunoască, ci și să se angajeze activ în pregătirea căii spre o societate reconciliată este un pas nou al vindecării memoriei: „Pregătirea împreună a viitorului”.

„Crearea viitorului împreună” este realizată atunci când reprezentanții părților din diferite culturi și religii aflate în conflict sunt capabili să depășească prejudecățile și neînțelegerile pe cale comună, pentru nevoile sociale și ecologice.

În Sud-Estul Europei, de exemplu, au fost inițiate mai multe proiecte comune:

- Un proiect comun al comunităților creștine și iudaice despre holocaust în Bucovina;
- Un proiect comun al bisericilor creștine și al comunităților de romi despre educația interculturală (musulmani și creștini);
- Un proiect inter-religios al vindecării memoriei în Sarajevo, care se află în stadiu de dezvoltare.

---

²⁷ Aceste seminarii postulează „grijă pastorală foarte sensibilă” și este nevoie de un larg proces de aprofundare. Prin urmare, această parte a procesului va fi co-moderată de preoți și învățători educați profesional.

²⁸ În textul original este scris „tradiții creștine” potrivit temei cap. 3, despre menționarea sarcinii bisericii de reconciliere.

²⁹ *Charta Oecumenica*, cap. 3. Moving towards one another, <http://www.cec-kek.org/content/charta.shtml>

Apendix: O scurtă listă bibliografică despre implementarea metodologiei Vindecarea memoriei

Africa de Sud:

- *To Remember and to Heal*, editor H. Russel Botman și Robin M. Petersen, Cape Town, Pretoria, Johannesburg, Human & Rousseau, 1996.

Irlanda de Nord:

- *Reconciling Memories*, 2nd edition, editată de Alan D. Falconer și Joseph Liechty, Dublin, 1998.

- *Healing in Northern Ireland Found Through Remembering and the Kingdom of God*, Jennifer Stoves, University of Dublin, Dublin, 2005.

România:

- *Seria Reconciliatio nr. 2: Die Geschichte der christlichen Kirchen aufarbeiten - Healing of Memories zwischen Kirchen, Kulturen und Religionen*, 2nd edition, editat de Dieter Brandes și Olga Lukács, Leipzig, 2011.

Europa în general:

- *Reconciliatio nr. 1: Healing of Memories in Europe - A Study of Reconciliation between Churches, Cultures and Religion*”, editat de Dieter Brandes, Cluj Napoca – Leipzig, 2007.

- *Reconciliatio nr. 6: Reconciliation between Peoples, Cultures and Religions. Reconciliation in Bosnia-Herzegovina Compared to European-Wide Experiences - The European Interreligious Consultation on ‘Healing of Memories’ Sarajevo, Bosnia-Herzegovina, May 3-6, 2010*”, editat de Manoj Kurian, Dieter Brandes, Olga Lukács, Vasile Grăjdian, Sibiu-Hermannstadt, 2012.

La nivel global:

- *Reconciliatio nr. 4: Telling Stories of Hope – Reconciliation in South East Europe Compared to World Wide Experiences*” – Festschrift in Honour of Dieter Brandes to his 65th Birthday, editat de Vasile Grăjdian, Olga Lukács, Cluj Napoca – Leipzig, 2010.

Traducere din engleză de Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel Buda